

КЛАСТЕРИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, кластерна модель, конкурентні переваги.

Постановка проблеми. Зростання конкурентоспроможності регіонів та держави в умовах сучасних світогосподарських відносин має здійснюватись за рахунок впровадження ринкових механізмів. Це завдання має вирішуватися на основі гнучких форм кооперації, координації та інтеграції спільних дій окремих суб'єктів господарської діяльності.

Світовий досвід показує, що значні зміни організації виробництва на національному та міжнародному рівнях, сприяють створенню інтеграційних об'єднань, що представляють собою сукупність близько розташованих виробників, постачальників сировини і послуг, навчальних установ, дослідницьких лабораторій та інших установ економічної сфери. Ці об'єднання називаються кластерами. Світова практика показала, що кластеризація економіки обумовлює і справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Саме тому пріоритетними для України є теоретичне і практичне дослідження феномену кластеризації, а також явища поєднання кластеризації, зміцнення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності.

Системні ґрунтовні дослідження цього рушійного фактора економіки зробили такі вчені як М. Портер, У. Батнер, Д. Тобін, М. Хессел, а також А. Берлі та Г. Мінза. На вітчизняній арені вивченням процесів формування ТВК в регіональному масштабі займалися М. Долішній та С. Соколенко, Г. Семенова., О. Богму., А. Павлюк, Л. Марков.

Метою написання даної роботи є аналіз і вивчення процесу кластеризації як одного із факторів конкурентоздатності Рівненської області

та регіонів держави в цілому; обґрунтування необхідності впровадження політики процесу кластеризації в економіку нашої країни.

Виклад основного матеріалу. Кластер являє собою групу локалізованих взаємозалежних компаній, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного. Найбільш точно визначення кластера дав Майкл Портер : «Кластери – це географічно близькі групи взаємопов’язаних компаній та асоційованих установ в окремій галузі, що пов’язані спільними технологіями та навичками. В зонах кластеру комунікація, логістика і людські ресурси є легкодоступними. Це є основною характеристикою поняття ТВК».

Кластер в сучасній економіці – це більше ніж ланка окремої галузі промисловості, яка випускає окремий вид продукції. Зважаючи на функціонування і «здоров’я» існуючих в багатьох країнах кластерів, можна дійти об’єктивних висновків щодо можливостей і перспектив розвитку цих країн. Економіка знань, яка формується на сучасному етапі, орієнтується на пріоритетність розвитку кластерів, які визнані однією з ефективніших виробничих систем епохи глобалізації.

Світовий і поки що невеликий український досвід демонструють такі переваги виробничих систем на основі кластерної моделі:

- кластери здатні забезпечувати поєднання у виробництві конкуренції з кооперацією, вони уособлюють „колективну ефективність”, створюють „гнучку спеціалізацію”;
- кластери будуються на використанні ефекту масштабу;
- кластери – це точки зросту, стимулятори технічного прогресу;
- кластери являють собою механізм підвищення регіональної і національної конкурентоздатності.

Кластери дозволяють:

- посилювати процеси спеціалізації і розподілу праці між компаніями;
- ширше приваблювати клієнтуру, створюючи тісну взаємодію покупців і продавців;
- знижувати вартість одиниці технічної послуги та продукції, що виготовлюється на основі спільної діяльності;
- посилювати міжфірмові потоки ідей та інформації;
- підносити інноваційність виробництва;
- створювати нові робочі місця;
- ефективніше використовувати місцеві природні ресурси;
- створювати здоровий соціальний капітал (все здійснюється на взаємній довірі), забезпечуючи соціальну справедливість;
- забезпечувати баланс ринкової ефективності і соціальної гармонії.

Основними перевагами використання кластерних систем є розвиток інформаційних центрів, формування програм розвитку кластерних структур, інвестиційний та інноваційний розвиток [5].

Приступаючи до впровадження кластерної моделі виробництва, дуже важливо усвідомити глибинний зміст та структуру такої моделі, а також

умови її формування і подальшого існування. Кластери в сучасних умовах посилення конкуренції на глобальних ринках являють собою фундаментальну організаційну основу для реалізації ключових принципів становлення національної та регіональної економіки і відповідної розробки стратегій соціально-економічного розвитку регіонів. Розуміння конкурентних переваг нових виробничих систем і активне формування регіональних інноваційних кластерів відкриває перед регіонами нові перспективи динамічного економічного розвитку та успішного подолання «викликів» з боку конкурентів. Щоб вийти на такий рівень, лідерам регіонів слід виходити за межі не лише проведення кластерних досліджень. Аналіз кількісних та якісних показників розвитку регіону має стати початковим етапом і основою для діалогу з діловими структурами, які спроможні, об'єднавшись, сформувати свої регіональні кластери. Цей діалог має сприяти лідерам регіону в освоєнні мистецтва розробки відповідних стратегій економічного розвитку [3].

Протягом 14 останніх років впровадження кластерної моделі в економіку України підтверджують перспективність й ефективність руху в цьому напрямі. Досвід розвитку кластерних ініціатив на Поділлі, в Прикарпатті, Поліссі, в Криму, Севастополі і в інших регіонах свідчать, що формування сучасних партнерських відносин між місцевими державними органами, діловими колами, а також підтримуючими виробництво місцевими науковими і освітніми центрами є комплексний і далеко не простий процес. Також цей досвід засвідчує те, що конкурентоспроможність – це не статичний стан регіону чи галузі, а надзвичайно динамічний процес реалізації зусиль заради високої продуктивності шляхом ефективного використання інтелектуальних, природних і технологічних ресурсів території, регіону та їх виробничих кластерів [2].

Піонером кластеризації в Україні слід вважати Хмельницьку область. За допомогою Асоціації «Поділля Перший», яка об'єднала в своїх рядах багато науковців, підприємців, фінансистів та представників адміністрації, вдалося в період з 1997 по 2000 рр. сформувати декілька виробничих кластерів, в тому числі швейний, будівельний, харчовий, туристичний, продовольчий і кластер зеленого сільського туризму. В основному, вищеназвані кластери функціонують і сьогодні. Специфікою розвитку кластерів Поділля стало те, що центрами об'єднання підприємців в кластери були різні за розміром і географічним розміщенням територіальні одиниці – обласний центр (м. Хмельницький), центр району (м. Кам'янець-Подільський), сільський центр (сmt. Гриців Шепетівського району) [4].

Рівненська область має сприятливі передумови для розвитку таких напрямів процесу кластеризації як: сільське господарство, деревообробка, легка промисловість (зокрема, переробка льону), будівництво та виробництво будівельних матеріалів, готельний бізнес та сфера відповідних послуг, побутове обслуговування населення, житлово-комунальне господарство, машинобудування, зокрема, електротехнічне. Поки що на Рівненщині

створені та успішно функціонують кластер “Натуральне молоко”, один із перших у західному регіоні України, Рівненський регіональний агропромисловий інноваційний кластер „Агроінновації”, інноваційний кластер „Впровадження” та «Полісся Рокитнівщини».

Загалом, свого розвитку кластерна концепція на Поліссі набула з 2000 року. Як і в інших регіонах, програма впровадження кластерної моделі в Поліссі у Рівненській області була ініційована недержавними організаціями. Формування на півдні Рівненщини кластеру деревообробки Рокитнівського району було здійснено за ініціативи Рівненської ТПП, ділових асоціацій регіону за фінансової підтримки фонду Євразія в рамках проекту «Розвиток приватного підприємництва в північних районах Рівненської області». Саме ці кроки та підтримка Асоціації «Поділля Перший» і МФСР створили можливість відпрацювати методику формування та оптимізації кластерної моделі, популяризації соціально-інтегрованого підходу в регіональному розвитку в депресивних та проблемних територіях. Заради реалізації цієї мети в Поліссі об'єдналися представники регіональних органів влади, малого та середнього бізнесу, науки, освіти та громадських організацій. Таке згуртування було налаштоване на втілення в життя спільних кластерних ініціатив. Близько двох років тривало формування деревообробного кластера в Рокитнівському районі Рівненської області. Кластер поставив перед собою завдання вийти на ринки з продукцією вищої доданої вартості, ніж та, що випускалась раніше. Деревообробники, що об'єдналися в кластерну структуру, вирішили досягти ефективнішого використання місцевих лісових ресурсів, перейти від виготовлення такої початкової і примітивної продукції як пиломатеріали і європіддони, до складнішої і екологічно чистішої продукції - меблів для дому та офісу, сувенірів з дерева та інших виробів. До складу кластеру увійшло 4 фірми – ТзОВ «Вік-нафта», ЗАТ «Українська лісопереробна компанія», ТзОВ «Полісся», ТзОВ «ДіСАМ»; 4 приватних підприємці, що мають невеликі виробничі площі – ПП Кубукевич, ПП Дежнюк, ПП Місюкевич, ПП Бабич; 2 кооперативи – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Секівський», лісогосподарський кооператив «Селянський ліс» (рис 1). Таким чином, ядро кластера утворили 10 різних за об'ємом виробництва фірм та лісогосподарські кооперативи, що є власниками сировини. Неформально ще понад 20 підприємств можна віднести до кластеру деревообробки, оскільки між ними існують міцні виробничі зв'язки.

Отже, об'єднання зусиль деревообробників, представників обласної і районних держадміністрацій, а також підтримуючих їх проектних і дослідницьких інститутів, дизайнерських агентств та комерційних структур орієнтувало підприємства на розширення номенклатури інноваційної продукції, що випускається, значну частину якої завдяки кластеру вдається не тільки реалізувати на внутрішньому ринку країни, а й експортувати.

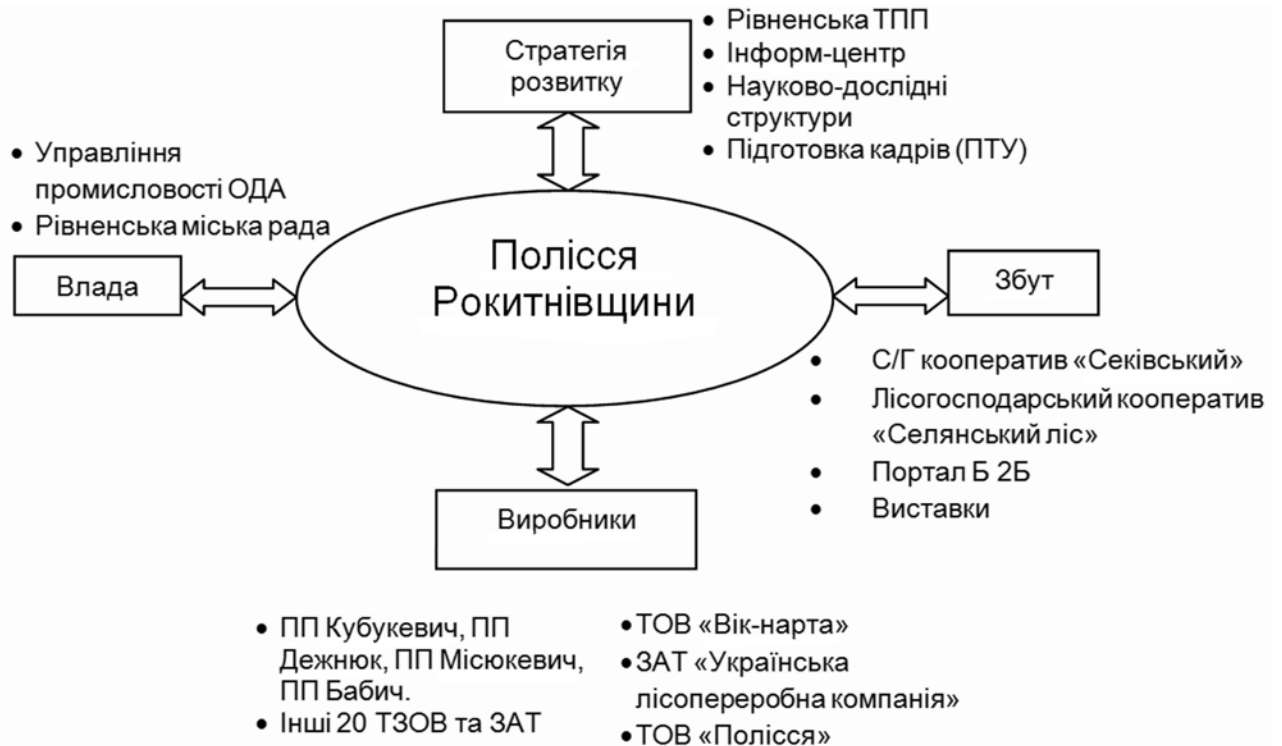

Рис.1 Кластер деревообробки

Висновки. Незважаючи на всі проблеми й труднощі, які переживала Україна за останні роки, процес кластеризації в Україні, в тому числі і в Рівненській області, був цілком динамічним і подавав надію на успіх. Аналізуючи сценарій процесу кластеризації в Україні за останнє десятиріччя, ми повинні постійно відчувати його унікальність – бюджет України поки-що не торкнувся цього важливого компонента соціально-економічного розвитку країни. В той же час світова практика свідчить про протилежне. Тому хочеться вірити, що за підтримкою влади, а також за належним фінансовим забезпеченням, розвиток інноваційних кластерів в Україні отримає нове прискорення. До числа регіонів, які зуміли добитися успіхів у формуванні кластерних об'єднань, крім Рівненської області, треба віднести АР Крим і Севастополь, Івано-Франківську, Рівненську, Полтавську, Сумську, Харківську, Херсонську, Одеську і Миколаївську області.

Література:

1. Гончарова К.В. Вдосконалення методики визначення потенціалу кластеризації галузей окремого регіону // Економічний простір.- 2009. - №29.
2. Канищенко Н.Г. Формування регіональних кластерів в Україні / Н.Г. Канищенко // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7 квітня 2006 р. – Сімферополь, 2006. – С. 69–70.
3. Семенов Г.А., Богма О.С. Створення кластерних об'єднань в умовах нової економіки: Монографія. - Запоріжжя: КПУ, 2008. - 244 с.

4. *Соколенко С.І.* Проблеми і перспективи конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів // Економіст.-2008.- №10.
5. *Павлюк А.П.* Кластерна модель регіональної економіки: теоретико-методологічні засади // Продуктивні сили України. - 2009. - М 1 (005). - С 105-113.

Атрощенко К., Кича А. Кластери Рівненської області як чинник конкурентоспроможності регіону

Розкрито роль кластерів як чинника конкурентоспроможності регіонів. Розглянута специфіка процесу кластеризації на території України. Проаналізована кластерна модель розвитку господарства Рівненської області.

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, кластерна модель, конкурентні переваги.

Атрощенко К., Кича А. Кластеры Ровенской области как фактор конкурентоспособности регионов.

Раскрыта роль кластеров как фактора конкурентоспособности регионов. Рассмотрена специфика процесса кластеризации на территории Украины. Проанализирована кластерная модель развития экономики Ровенской области.

Ключевые слова: конкурентоспособность, кластер, кластерная модель, конкурентные преимущества.

Atroschenko K., Kicha A. Clusters of Rivnenska region as a factor of regional competitiveness.

The role of clusters as a factor of regional competitiveness is described in the article. The specificity of clustering process in Ukraine is revealed. A cluster model of economic development in Rivne region is analyzed.

Keywords: competitiveness, cluster, cluster model, competitive advantages.